של מי האדמה הזאת?

בפרויקט המתמשך "הדרך לעין חרוד" יוצאת אפרת גל-נור בעקבות מסעו של רפי, גיבור ספרו של עמוס קינן. בשורה של תערוכות ואירועים היא מעוררת שאלות פוליטיות על גבולות וחופש תנועה, ומפנה מבט רפלקסיבי אל האופן שבו המרחב בנוי באמצעות כתמים - פעולה ששואלת לא רק על מה מסתכלים, אלא איך מסתכלים.

מאמר מאת חגי אולריך אוקטובר 1, 2019

"הדרך לעין חרוד" הוא פרוייקט רב-מדיומלי מתמשך של האמנית אפרת גל-נור שהחל בספטמבר 2017 ויסתיים בדצמבר 2019. הוא כולל מספר תערוכות ואירועים במקומות שונים ברחבי הארץ - מעין מסע בעקבות התחנות שבהן עובר גיבור ספרו של עמוס קינן,*הדרך לעין חרוד*(עם עובד, 1984). ריבוי האתרים, המדיומים והפעולות עלולים לכאורה להקשות על הבנת העבודות כשפה אחידה. אולם הבנת הריבוי בעבודתה של גל-נור לאורך השנים כמהלך אחיד שמתחיל רובו ככולו מציור ישיר ושימוש בכתמים, תציג אותו כאפשרות פוליטית ליצירת מרחב מרובה אפשרויות - מרחב של חופש - במיוחד אל מול הנרטיב של הספר.

Uned.jpg

[1]כריכת הספר של עמוס קינן, הדרך לעין חרוד, עם עובד, 1984

רפי, גיבור ספרו של קינן, הוא מורד שמנסה להגיע בסתר ל"עין חרוד החופשית", לאחר שחונטה צבאית ציונית השתלטה על הארץ והעלימה את תושביה הפלסטינים (הם גורשו למכה, לדברי אחת הדמויות בספר). רפי יוצא למסע, ומנסה להימנע ממפגשים עם בני-אדם. אולם, במהלך הסיפור הוא חוטף תושב מקומי, מחמוד, כדי שזה יוביל אותו בדרכי מסתור, והוא הופך לשותפו המרכזי למסע. אל השניים מצטרפות מספר דמויות נוספות.

התערוכות של גל-נור מוצגות באזורים גאוגרפיים שמסמנים באופן כללי את מסעו של רפי: תל-אביב, הרצליה, אזור המשולש, השרון, ואדי ערה, אזור עין חרוד, מגידו. מסיבה זו המסע שלה התחיל בדירה בתל-אביב - דירתו של האספן והגלריסט עודד שתיל, שמאז שנת 2016 מתפקדת כגלריה "ליברמן 8". משם גל-נור נדדה למשכן האמנים הרצליה (מאי 2018), למרכז החלל תפוח פיס בטייבה (מרץ 2019), לגלריה לאמנות בקיבוץ גבעת חיים (אוקטובר 2018), לגלריה באום אל פחם (אפריל 2019), ולמשכן לאמנות בעין חרוד (אפריל 2019). הפרויקט צפוי להסתיים בתערוכה שביעית בגלריה העירונית בעפולה, בפברואר 2020.

במהלך זמן זה, גל-נור ביצעה פעולות שקטות ומרובות: הליכה, שיחות, תיעוד בסטילס ובווידאו, רשימות, סקיצות. הפעולות הובילו אותה ליצור עבודות במדיומים שונים: ציור, רישום, הצבת רדימייד, ציורי-קיר, עבודות וידאו, תצלומים, ואתר אינטרנט [2]שמלווה את התערוכות. אצל גל-נור, יציאה לפעולה האמנותית, שכוללת התרשמות אישית והשתהות, בדרך כלל אל מול נוף טבע או אתר עירוני, קשורה באופן עמוק לדרך עבודתה.

גל-נור הפיקה תוצרים חזותיים שונים במהלך השנים, בעיקר בציור, אך לרובם משותפת שיטת ציור המבוססת על התבוננות מנקודת מבט ספציפית, תלוית נסיבות, שעניינה הנחת כתמים זה לצד זה מתוך התרשמות ישירה ממה שהעין רואה ברגע ובזמן מסוימים. השיטה, המכונה "כתמי צבע" (Spots Color), פותחה בתחילת המאה ה-20 על ידי צ'רלס ו. הות'ורן (Hawthorne)1היא הכירה את השיטה בעת לימודיה בסדנה לציור (Dickinson). דיקינסון אדווין ידי על יותר עוד ושוכללה ולרישום של ישראל הרשברג בירושלים. בדומה לציור ריאליסטי ישיר מהמאה ה-19, כמו זה של גוסטב קורבה או של מאנה, שיטת "קולור-ספוטס" דוגלת בשמיטת כל ידע קדום אודות המושא והתמקדות בכאן ועכשיו. אולם בניגוד לציור הריאליסטי של המאה ה-19, "קולור ספוטס" אינה מכוונת לתיאור פרטי האובייקטים ועניינה ב"שחרור" העין ובאימונה לראות את מושאי ההסתכלות ככתמים, גוונים ותתי-גוונים, ולא כפרטים צורניים. בקולור-ספוטס הצייר עוזב את הידע המוקדם אודות הראיה וכל בנייה של ציור שנוצר באמצעות רישום מקדים או הנחה פרוצדורלית של צבעים. כל השיטות האקדמיות נזנחות, גם אלה שבמהותן הן "התרשמות", כמו האימפרסיוניזם והפוינטיליזם.

[3] Charles_W._Hawthorne_-_Highland_Light.jpg

[4]

צ'רלס ו. הות'ורן, Light Highland, בערך 1925, שמן על פנל עץ, 60.9X50.3 ס"מ **[5]**

אין מדובר בסגנון ציור כזה או אחר, אלא בכלי ויזואלי לציור בהתרשמות ישירה. בהנחת כתמים זה לצד זה כמהות עיקרית מתעוררות אפשרויות שלא היו יכולות לזכות בתשומת לב קודם לכן, כמו למשל ההתמקדות בשאלה מה כהה יותר, או איזה גוון חם יותר. זה דומה אולי לפסיכולוגיית הגשטלט (Gestalt), שצמחה בגרמניה בתחילת המאה ה-20. טענתה הייתה שהאדם נוטה לתפוש את המציאות כתבניות שלמות ולא כפרטים מפוזרים, במה שניתן לכנותו "הנטיה להשלמה".2לפי קולור-ספוטס, יסודות שונים, "משניים", במושא הראיה, כמו למשל תתי-גוונים, שלא נקלטים כבעלי משמעות במסגרת של

התבוננות רגילה של אדם, או במבט חטוף, נבלעים בתבנית שהמוח מייצר, ביצירה של דימוי שלם יותר, בעל גבולות.

שיטת קולור-ספוטס מאפשרת לשאול מה בעצם רואים. היא מרגילה את העין להתבוננות ללא נרטיב וללא תבניות, בניסיון לראות את החלקים המשניים המרכיבים את הדימוי שנקלט בעין. התוצאה היא, לעתים, ציור שנראה מופשט לגמרי עם גבולות לא ברורים בין הצבעים השונים. חוויית ההתבוננות הזו היא ביטוי של סובייקטיביות תלוית נסיבות, שרק הצייר או הציירת, מכורח הרגע, יכולים לספק. כך, למרות שדיקינסון שם דגש גדול על התבוננות וראיה, הצופה עלול להתקשות בזיהוי דימוי בעל צורות מוגדרות בהסתכלות על ציור מסוג זה, לשאול את עצמו מה הוא בעצם רואה, ולתהות אודות מושא ההתבוננות של הצייר.3

[6] wkid0440.jpg

[7]
אדווין דיקינסון, Ill Wharf s'Pickert, פרובינסטאון, מסאצ'וסטס, 1914, שמן על בד, 50.8X50.8 ס"מ
[8]באדיבות עיזבון אדווין דיקינסון

גל-נור משתמשת בעבודותיה בגישה זו, אך גם מרחיבה אותה כמהלך בעל משמעויות פסיכולוגיות, או פוליטיות, ולכן גם סותרת אותה (בגלל ההרחבה הרעיונית שמעבר לתפישה של הכאן ועכשיו). כך או כך, ללא כתמי הצבע ופעולת ההתרשמות הזו לא היתה מגיעה גם ההרחבה הקונספטואלית שהיא מבצעת. בשנים 2005-2007, למשל, היא ציירה אתרים עירוניים בישראל בכתמי צבע בגווני ורוד בלבד: גני ילדים, צמתים ואתרי בניה ריקים. לעתים כתמי הצבע הוורודים בונים את הדימוי, לעתים הם נראים מופשטים ומשתלטים על פני השטח של הקנבס, ולעיתים דומים לכתמים מותזים. אצל גל-נור, הכתמים מופיעים אם כך בשני האופנים, סותרים ומשלימים: זה הבונה את המרחב בשלושה ממדים (בגוונים ובתתי גוונים) וזה המפרק אותו בהשטיחו חזרה לדו-ממד (כתם אחיד).

[9] 37_b.jpg

[10] אפרת גל-נור, צומת משמר השרון, שמן על קנבס, 2007, 120X180 ס"מ
באדיבות אפרת גל-נור

האופן בו המרחב "בנוי" בציור כהשתקפות של מציאות לא-תמימה המסתתרת מתחת לפני השטח, הוא עניין שגל-נור עסוקה בו זמן רב. בשיחה עם מיטל רז [11]אמרה: "המון שנים אני מתייחסת לנוף ושואלת שאלות מה זה להיות צייר נוף בישראל – על מה אתה מסתכל, של מי האדמה הזאת, מה זה בכלל נוף?" הנוף הוא בעל משמעות פוליטית במרחב המקומי ונוף הארץ הוא אחד הנדבכים המרכזיים מהם מורכב האתוס החלוצי הציוני, המבקש לעבד את אדמת הארץ ולהפרותה.4השליטה על הנוף היא כמובן במרכז הסכסוך האלים בארץ. בספרו של קינן שליטה זו הפכה למוחלטת, והאפשרות להתרשמות חופשית, ישירה, ביקורתית וסובייקטיבית כבר אינה קיימת.

בהליכתה במסלול של רפי אל עין חרוד החופשית, וגם משום האופי הרפלקסיבי של מסורת הקולור-ספוטס והציור הריאליסטי הישיר, גל-נור מפנה מבט רפלקסיבי גם אל עצמה ואל אופן בניית המרחב באמצעות כתמים - פעולה ששואלת לא רק על מה מסתכלים, אלא איך מסתכלים.

ההרחבה הרעיונית של כתם הצבע, כבונה וכמפרק בו זמנית, כיוצר קישור בין כתם קונקרטי לבין צורת הסתכלות, הופכת אצל גל-נור לתכונה משמעותית בציור. כך קורה פעמים רבות בסדרת התערוכות "הדרך לעין חרוד". התערוכה בגבעת חיים, למשל, כללה הצבה של 12 מגשי אוכל תלויים על קיר, שעליהם ציירה מקומות בקיבוץ. הציור על מצע מגשי האוכל

יוצר רושם של בהילות ומהירות, כאילו לא היו בנמצא באותו רגע ניירות או בדים, והיה רצון ליצור חוויה מיידית של ציור ישיר. לצד זה, שיטת הציור בכתמי צבע תורמת לחוויית המיידיות והדבר ניכר בהשארת משיכות וכתמי המכחול המעידים על התרשמות זריזה מנוף הקיבוץ. העבודות מזכירות תרגילי התבוננות בשיטת קולור-ספוטס, שמטרתם, כאמור, לאמן את העין לראות כתמים וצבעים. על קיר סמוך הוצג ציור ועליו מתווה (קונטור) בצבע צהוב של שני מגדלי מים על גבי כתם גדול בצבע אדום, דו-ממדי וחסר-צורה מוגדרת, שתופס את רוב מצע הקנבס. בדומה למבנים שעל מגשי האוכל, גם פה אפשר לזהות שמדובר במבנה מסוים, באמצעות הקונטור, בעוד שהכתם האדום הדו-ממדי מעלה אסוציאציות סובייקטיביות, אולי בהיותו דומה לכתם רורשך. למגדלי המים יש משמעות פוליטית בהיסטוריה של השתלטות הציונות על המרחב: "חלק מהמגדלים אף הפך במרוצת השנים לציוני דרך בנוף, בדומה לאנדרטאות (...). במרבית היישובים שימשו מגדלי המים כעמדות תצפית ושמירה והיו חוליות במערך הקשר באמצעות איתות. (...) [מסיבה זו] כבר בשנות ה-20 הופיע המגדל כמוטיב בציור הישראלי ובספרות שנכתבה בארץ (...) כאחד הסמלים המרכזיים של ההתיישבות הציונית."[5]לצד זאת, הקונטור הצהוב שבו ציירה גל-נור את מגדל המים עשוי לייצר דמיון דווקא לסוג אחר של מגדלים בהיסטוריה החזותית הציונית: "חומה ומגדל" - כינוי לפרויקטים בחצי השני של שנות ה-30 של המאה הקודמת, שבהם לקחו חלק בעיקר הקיבוצים. מטרתם הייתה הקמה מיידית של יישובים יהודיים (לרוב תוך יום אחד, באמצעות בנייה של מגדל וגדר מקורות עץ) על מנת לקבוע עובדות בשטח - השתלטות על האדמה שנועדה להרחיב את גבולות המדינה שבדרך. מבני "חומה ומגדל" אמנם אינם עגולים כמו מגדלי המים בציור, אך בדומה להם, הם חלולים והרקע מאחוריהם נראה, והם בולטים בזכות קווי הקונטור החדים שמתווים אותם. ביחד איתם, מגשי חדר-אוכל בקיבוץ יוצרים משמעות פוליטית ואישית גם משום שמדובר בהגשת מזון באופן אחיד לחברי הקיבוץ. מים ואוכל הם, כמובן, הכרחיים לחיים.

גבעותיים מגשים גלריה גבעת חיים 2019 jpg.small **[12]**

[13]אפרת גל-נור, מגשים, אקריליק על מגשי פלסטיק, 2018

מתוך: הדרך לעין חרוד #4 – גבעותיים , גלריה קיבוץ גבעת חיים, אוקטובר 2018
צילום: לנה גומון
באדיבות אפרת גל-נור

[14] גבעותיים, מגדליים אקרליק על בד גלריה גבעת חיים 2019 jpg.small

[15]אפרת גל-נור, מגדליים, אקריליק על בד, 2019, 240X180 ס"מ

מתוך: הדרך לעין חרוד #4 – גבעותיים , גלריה קיבוץ גבעת חיים, אוקטובר 2018
צילום: לנה גומון
באדיבות אפרת גל-נור

[16] גבעותיים מראה הצבה 3, גלריה גבעת חיים 2019 jpg.small

[17]אפרת גל-נור, גבעותיים, מראה הצבה, 2018

מתוך: הדרך לעין חרוד 4# – גבעותיים , גלריה קיבוץ גבעת חיים, אוקטובר 2018
צילום: לנה גומון
באדיבות אפרת גל-נור

המעבר של כתם הצבע, מכלי לבניית מרחב בציור אל המרחב החברתי והנפשי, קורה בפועל כאשר הכתמים של גל-נור עוברים בין מדיומים. במשכן האמנים הרצליה המעבר הוא בין הציור לווידיאו ולסיפורי-אגדה. גל-נור הציגה שם שתי עבודות וידאו: באחת היא יושבת עם בתה ליד מסגד סידנא עלי, בחורבות המעברה שהוקמה על הריסות הכפר אלחרם ומספרת לה אגדה כמו-ציונית על הופעתו הפתאומית של נר הלילה החופי במישור החוף, בסמוך לתקופת העליה הראשונה (עבודה שהוצגה גם בליברמן 8). בווידיאו השני, על כר דשא פסטורלי, היא מספרת "על כלנית, נורית ופרג, אשר מרבד פריחתם האדומה הפך זה מכבר למטאפורה לחיילים הנופלים" (בלשונו של אוצר התערוכה רן קסמי-אילן). בשתי עבודות הווידאו, "גל-נור משתמשת בתבנית הטיול הרגלי והסיפורים הלימודיים, המשמשים זה דורות מרכיבים מרכזיים בחינוך לאהבת הארץ". הפרחים הצהובים והאדומים ומטאפורת הנופלים מאזכרים כתמים צהובים ואדומים המופיעים בציורים בתערוכה. הציורים תלויים צמודים זה לזה ומכסים קיר שלם. הכתמים שמצויירים בהם מופיעים בצורות שונות: הם מתארים פרטים, מותזים, או מאפשרים ציור בעל אופי ריאליסטי. השפות הציוריות השונות והמצעים שעליהם ציירה, כותב קסמי-אילן, "מתחברים פיזית זה לזה כשמיכת טלאים ומעמידים חזית לא אחידה ובלתי נמנעת של הנוף המקומי".6

[18] 1 מראה הצבה מתוך התערוכה רצועת הרסס - צילום לנה גומון jpg.SMALL

[19]רצועת הרסס - מראה הצבה, 2018

מתוך: הדרך לעין חרוד #2 – רצועת הרסס, משכן לאמנים הרצליה, מאי 2018
צילום: לנה גומון
באדיבות אפרת גל-נור

9 מראה הצבה מתוך התערוכה רצועת הרסס - צילום לנה גומון jpg.SMALL **[20]**

[21]כלנית, נורית ופרג , אגדה ציונית ופוליגמית – מראה הצבה, עבודת וידאו, 2018

מתוך: הדרך לעין חרוד #2 – רצועת הרסס, משכן לאמנים הרצליה, מאי 2018
צילום: לנה גומון
באדיבות אפרת גל-נור

בספר של קינן המרחבים דווקא חסומים בחזית אחידה: מעברי גבול, מצורים וכוחות צבא המבצעים סריקות ללא הרף. לכן רפי ומחמוד צריכים לחמוק בחשאי. בפרויקט של גל-נור המרחבים פתוחים לכאורה, אך מעלים שאלות פוליטיות אודות גבולות וחופש תנועה. באחת התחנות גל-נור צעדה בין יישובים - הכפר מסר, קיבוץ מצר, מצפה אילן, ברטעה, אום ריחן ואום אל פחם. בעקבות השהייה והמפגשים היא יצרה שלושה ציורים, שהוצגו בתערוכה בגלריה לאמנות באום אל-פחם. ציור אחד התחיל מהתרשמות במצפה שלום, נקודת תצפית על אום אל פחם. המקום יועד להיות אתר תיירות, אך נהרס "בשל חוסר באישורים, שכן קיים איסור לערבים לבנות ב-50 המטרים (או מספר דומה), הצמודים לכביש מטעמי בטחון".7 ציור שני נעשה ב'זולה' בין ברטעה למצפה אילן. "ברטעה - יישוב שחציו בפלסטין וחציו בישראל. מצפה אילן - יישוב יחסית חדש, מעין התנחלות אבל בתוך הקו הירוק שנועד להגביר נוכחות יהודית באזור".8ציור שלישי הוא התרשמות מ"מפחמה" - מקום להכנת פחם באום אל פחם, "בין היחידים שעדיין פעיל".9העיר קרויה על שם תעשיית הפחם המצומצמת שהיתה בה. פחם הוא גם כלי ראשוני לרישום באמצעות כתמים ומייצר בפועל "אזורים מלוכלכים" (הגדרה של כתמים לפי המילון) על המצע הדו-ממדי של הנייר.

בשלושת הציורים הללו, בדומה לעבודות הוורודות מלפני עשור, אתרי הנוף הם מעורערים ובנויים מכתמים, חלקם אדומים וכמו-מותזים. בפועל הם יוצרים קונוטציה של דם ושל סיטואציה חסרת גבולות וחסרת חיים. היעדרם של בני אדם מהציורים בולט ומזכיר את סיפורו של קינן, המספר על מקום שתושביו סולקו ממנו, ואחרים חיים בו תחת עוצר או מתחבאים.

מראה הצבה ,2019 אפרת גל-נור,מפחמה jpg.small **[22]**

[23]מפחמה, אקריליק ושמן על בד (שני חלקים), 2019, 210X300 ס"מ

מתוך: הדרך לעין חרוד #5 – הזמן השבור, הגלריה לאמנות אום אל פחם, אפריל 2019
צילום: לנה גומון
באדיבות אפרת גל-נור

[24] jpg.SMALL ,,בין מצפה אילן לברטעה, אפרת גל-נור, 2019,

[25]בין מצפה אילן לברטעה, אקריליק ושמן על בד (שני חלקים),2019, 210X300 ס"מ

מתוך: הדרך לעין חרוד #5 – הזמן השבור ,הגלריה לאמנות אום אל פחם, אפריל 2019
צילום: לנה גומון
באדיבות אפרת גל-נור

גל-נור יוצרת הקשר בין כתמי הצבע שבונים את מרחב הציור לבין הקונוטציות הלא-מילוליות של הכתמים. במידה רבה, עבודות האמנות הקונקרטיות אינן הדבר המהותי כאן, אלא פעולת ההסתכלות של האמנית, הבונה את הציור כסדרה של שאלות (הכתמים) שמונחות זו לצד זו. אלה שאלות על אודות המקום, ואולי הן משמשות את גל-נור כדי לנסות ולהחזיר אל הצופים חוויה ישירה מול הציור, לא מתווכת, בתקווה שתיצור גם משוב מהצופה בחזרה אל התנאים בהם הוא חי בהווה, אל גבולות החופש וגבולות הדיכוי, התנועה, התודעה והביקורת.

אפשרות כזו לא קיימת בהווה הסיפורי של קינן, שבו הצבא מרכיב את גבולות החשיבה והביטוי, והנשלטים מצמצמים את יכולות התרשמותם הסובייקטיבית, משום שזו אינה אפשרית במרחב שהקיום בו ניתן רק ליהודים הציונים (וגם אלה נדרשים להתאים עצמם לתודעת שלטון הצבא, ואולי ניתן להוסיף - הבירוקרטיה והפוליטיקה). שהייה שקטה, רפלקסיבית, ביקורתית, שמייצרת תובנות ייחודיות, ביקורתיות ומקוריות, ששואלות כיצד הנוף בנוי - כמו אלו שבעבודותיה של גל-נור - מאיימת על השלטון, בהיותה ביטוי של רוח חופשית, אינדיבידואלית לחלוטין, נאמנה רק להתרשמות אישית ולא לשום דבר אחר.

המצב הנוכחי בישראל אינו דומה עדיין לדיסטופיה שבספר, שבו כל הפלסטינים סולקו ונשארו רק היהודים. אולם, יצירות המציגות דיסטופיה מתייחסות לא פעם למצב מוקצן של המציאות בה חיים הקוראים/צופים. דומה ששלילת הזכויות המתמשכת של הפלסטינים, הפגיעה המתגברת במעמד האזרחי של אזרחי ישראל הלא-יהודים, ולאחרונה הגירוש האלים של ילדי העובדים הזרים, מתקרבים לכך מאוד. אלו הן רק דוגמאות המעידות על הכלל. חשיבות הפרויקט של אפרת גל-נור היא לא בהכרח רק בתוצרים הסופיים שהיא מייצרת, אלא באפשרות בכלל לייצרם.

- 1. Francis Cunningham, " Color-Spots, Form, and Space[26] ", *Linea: Journal of the Art Students League*, Vol. 4 No. 1, Winter 2000.
- 2. שרגא סרוק וגליה רבינוביץ', *אדם ומלואו: האתגר – הפסיכולוגיה התבניתית (גשטלט) בחיי יום-יום*, יהושע אורנשטין הוצאת ספרים יבנה בע"מ, תל-אביב, 1983, עמ' 9.
- 3. See, Ibid, Cunningham, supra note 1.
- 4. טלי גולדשמיד, " הדיסטופיה של הציונות: קריאה *בהדרך לעין חרוד* לעמוס קינן [27] ", *גילוי דעת*, גיליון מספר 2, יולי 2012, (עמ' 33-56), עמ' 40.
- 5. רבקה נחמני שוסטרמן, "התפתחות מגדלי המים בארץ ישראל", מתוך: *מגדלי מים בישראל 1891-1993* . (עורך: מרדכי עומר), אוניברסיטת תל-אביב, הגלריה האוניברסיטאית לאמנות ע"ש גניה שרייבר, תל-אביב, 1993 (עמ' 9-32), עמ' 9.
- 6. רן קסמי-אילן, " מתחקה אחר סוף העולם [28] ", מתוך:*טקסט תערוכה, הדרך לעין חרוד - רצועת הרסס #2: אפרת גל-נור*, משכן האמנים הרצליה, מאי 2018. אוצר: רן קסמי-אילן.
- 7. מתוך התכתבות דוא"ל עם אפרת גל-נור, אוגוסט 2019.
- 8. שם.
- 9. שם.

Source URL: http://tohumagazine.server288.com/he/article/%D7%A9%D7%9C-%D7%9E%D7%99-%D7%94%D7%90%D7%93%D7%9E%D7%94-%D7%94%D7%96%D7%90%D7%AA

Links

[1] https://tohumagazine.com/sites/default/files/Uned.jpg
[2] http://efratgalnoor.com/The-Road-to-Ein-Harod/
[3] http://tohumagazine.server288.com/he/file/charleswhawthorne-highlandlightjpg
[4] https://tohumagazine.com/sites/default/files/Charles_W._Hawthorne_-_Highland_Light.jpg
[5] https://commons.wikimedia.org/wiki/Category:Charles_W._Hawthorne#/media/File:Charles_W._Hawthorne_-_Highland_Light.jpg
[6] http://tohumagazine.server288.com/he/file/wkid0440jpg
[7] https://tohumagazine.com/sites/default/files/wkid0440.jpg
[8] http://edwindickinson.org/catalogue/entry.php?catNo=31
[9] http://tohumagazine.server288.com/he/file/37bjpg
[10] https://tohumagazine.com/sites/default/files/37_b.jpg
[11] https://timeout.co.il/%D7%94%D7%93%D7%A8%D7%9A-%D7%9C%D7%A2%D7%99%D7%9F-%D7%97%D7%A8%D7%95%D7%93/
[12] http://tohumagazine.server288.com/he/file/%D7%92%D7%91%D7%A2%D7%95%D7%AA%D7%99%D7%99%D7%9D-%D7%9E%D7%92%D7%A9%D7%99%D7%9D-%D7%92%D7%9C%D7%A8%D7%99%D7%94-%D7%92%D7%91%D7%A2%D7%AA-%D7%97%D7%99%D7%99%D7%9D-2019-smalljpg
[13] https://tohumagazine.com/sites/default/files/%D7%92%D7%91%D7%A2%D7%95%D7%AA%D7%99%D7%99%D7%9D%20%D7%9E%D7%92%D7%A9%D7%99%D7%9D%20%D7%92%D7%9C%D7%A8%D7%99%D7%94%20%D7%92%D7%91%D7%A2%D7%AA%20%D7%97%D7%99%D7%99%D7%9D%202019%20small.jpg
[14] http://tohumagazine.server288.com/he/file/%D7%92%D7%91%D7%A2%D7%95%D7%AA%D7%99%D7%99%D7%9D-%D7%9E%D7%92%D7%93%D7%9C%D7%99%D7%99%D7%9D-%D7%90%D7%A7%D7%A8%D7%9C%D7%99%D7%A7-%D7%A2%D7%9C-%D7%91%D7%93-%D7%92%D7%9C%D7%A8%D7%99%D7%94-%D7%92%D7%91%D7%A2%D7%AA-%D7%97%D7%99%D7%99%D7%9D-2019-smalljpg
[15] https://tohumagazine.com/sites/default/files/%D7%92%D7%91%D7%A2%D7%95%D7%AA%D7%99%D7%99%D7%9D%2C%20%D7%9E%D7%92%D7%93%D7%9C%D7%99%D7%99%D7%9D%20%D7%90%D7%A7%D7%A8%D7%9C%D7%99%D7%A7%20%D7%A2%D7%9C%20%D7%91%D7%93%20%20%D7%92%D7%9C%D7%A8%D7%99%D7%94%20%D7%92%D7%91%D7%A2%D7%AA%20%D7%97%D7%99%D7%99%D7%9D%202019%20small.jpg
[16] http://tohumagazine.server288.com/he/file/%D7%92%D7%91%D7%A2%D7%95%D7%AA%D7%99%D7%99%D7%9D-%D7%9E%D7%A8%D7%90%D7%94-%D7%94%D7%A6%D7%91%D7%94-3-%D7%92%D7%9C%D7%A8%D7%99%D7%94-%D7%92%D7%91%D7%A2%D7%AA-%D7%97%D7%99%D7%99%D7%9D-2019-smalljpg
[17] https://tohumagazine.com/sites/default/files/%D7%92%D7%91%D7%A2%D7%95%D7%AA%D7%99%D7%99%D7%9D%20%D7%9E%D7%A8%D7%90%D7%94%20%D7%94%D7%A6%D7%91%D7

%94%203%2C%20%D7%92%D7%9C%D7%A8%D7%99%D7%94%20%D7%92%D7%91%D7%A2%D7%AA%20%D7%97%D7%99%D7%99%D7%9D%202019%20small.jpg
[18] http://tohumagazine.server288.com/he/file/1-%D7%9E%D7%A8%D7%90%D7%94-%D7%94%D7%A6%D7%91%D7%94-%D7%9E%D7%AA%D7%95%D7%9A-%D7%94%D7%AA%D7%A2%D7%A8%D7%95%D7%9B%D7%94-%D7%A8%D7%A6%D7%95%D7%A2%D7%AA-%D7%94%D7%A8%D7%A1%D7%A1-%D7%A6%D7%99%D7%9C%D7%95%D7%9D-%D7%9C%D7%A0%D7%94-%D7%92%D7%95%D7%9E%D7%95%D7%9F-smalljpg
[19] https://tohumagazine.com/sites/default/files/1%20%20%D7%9E%D7%A8%D7%90%D7%94%20%D7%94%D7%A6%D7%91%D7%94%20%D7%9E%D7%AA%D7%95%D7%9A%20%D7%94%D7%AA%D7%A2%D7%A8%D7%95%D7%9B%D7%94%20%D7%A8%D7%A6%D7%95%D7%A2%D7%AA%20%D7%94%D7%A8%D7%A1%D7%A1%20-%20%20%D7%A6%D7%99%D7%9C%D7%95%D7%9D%20%D7%9C%D7%A0%D7%94%20%D7%92%D7%95%D7%9E%D7%95%D7%9F%20SMALL.jpg
[20] http://tohumagazine.server288.com/he/file/9-%D7%9E%D7%A8%D7%90%D7%94-%D7%94%D7%A6%D7%91%D7%94-%D7%9E%D7%AA%D7%95%D7%9A-%D7%94%D7%AA%D7%A2%D7%A8%D7%95%D7%9B%D7%94-%D7%A8%D7%A6%D7%95%D7%A2%D7%AA-%D7%94%D7%A8%D7%A1%D7%A1-%D7%A6%D7%99%D7%9C%D7%95%D7%9D-%D7%9C%D7%A0%D7%94-%D7%92%D7%95%D7%9E%D7%95%D7%9F-smalljpg
[21] https://tohumagazine.com/sites/default/files/9%20%20%D7%9E%D7%A8%D7%90%D7%94%20%D7%94%D7%A6%D7%91%D7%94%20%D7%9E%D7%AA%D7%95%D7%9A%20%D7%94%D7%AA%D7%A2%D7%A8%D7%95%D7%9B%D7%94%20%D7%A8%D7%A6%D7%95%D7%A2%D7%AA%20%D7%94%D7%A8%D7%A1%D7%A1%20-%20%20%D7%A6%D7%99%D7%9C%D7%95%D7%9D%20%D7%9C%D7%A0%D7%94%20%D7%92%D7%95%D7%9E%D7%95%D7%9F%20SMALL.jpg
[22] http://tohumagazine.server288.com/he/file/%D7%9E%D7%A8%D7%90%D7%94-%D7%94%D7%A6%D7%91%D7%94-2019-%D7%90%D7%A4%D7%A8%D7%AA-%D7%92%D7%9C-%D7%A0%D7%95%D7%A8%D7%9E%D7%A4%D7%97%D7%9E%D7%94-smalljpg
[23] https://tohumagazine.com/sites/default/files/%D7%9E%D7%A8%D7%90%D7%94%20%D7%94%D7%A6%D7%91%D7%94%20%2C2019%20%D7%90%D7%A4%D7%A8%D7%AA%20%D7%92%D7%9C-%D7%A0%D7%95%D7%A8%2C%D7%9E%D7%A4%D7%97%D7%9E%D7%94%20small.jpg
[24] http://tohumagazine.server288.com/he/file/2019-%D7%90%D7%A4%D7%A8%D7%AA-%D7%92%D7%9C-%D7%A0%D7%95%D7%A8%D7%91%D7%99%D7%9F-%D7%9E%D7%A6%D7%A4%D7%94-%D7%90%D7%99%D7%9C%D7%9F-%D7%9C%D7%91%D7%A8%D7%98%D7%A2%D7%94-smalljpg
[25] https://tohumagazine.com/sites/default/files/%2C2019%20%D7%90%D7%A4%D7%A8%D7%AA%20%D7%92%D7%9C-%D7%A0%D7%95%D7%A8%2C%D7%91%D7%99%D7%9F%20%D7%9E%D7%A6%D7%A4%D7%94%20%D7%90%D7%99%D7%9C%D7%9F%20%D7%9C%D7%91%D7%A8%D7%98%D7%A2%D7%94%2C%2C%20SMALL.jpg
[26] https://www.austincc.edu/noel/writings/colorspot_technique_by_francis_cunningham.pdf
[27] https://library.osu.edu/projects/hebrew-lexicon/00156_files/00156201.pdf
[28] http://www.theartistsresidence.org/exhibition/%D7%94%D7%93%D7%A8%D7%9A-%D7%9C%D7%A2%D7%99%D7%9F-%D7%97%D7%A8%D7%95%D7%93-2-%D7%A8%D7%A6%D7%95%D7%A2%D7%AA-%D7%94%D7%A8%D7%A1%D7%A1/